

DE PUNTJES OP DE

VAN HET PRACT
HUMAN

SCH
SME

februari/maart 1956

Orgaan van de
CENTRALE COMMISSIE
PRACTISCH HUMANISME

SECRETARIAAT:

MAURITSSTRAAT 64

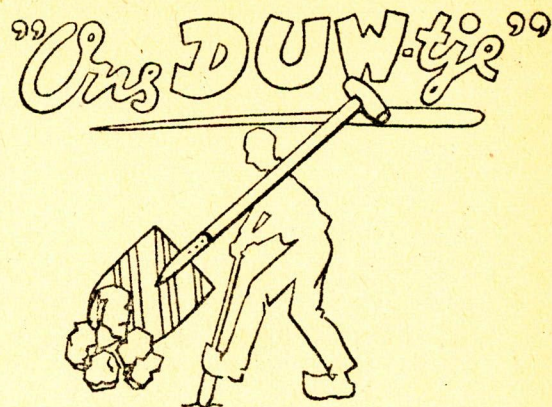
UTRECHT

TELEFOON 22870

DEPT. OF THE INTERIOR
BUREAU OF LAND MANAGEMENT
WASHINGTON, D. C.

OFFICE OF THE ASSISTANT
ATTORNEY GENERAL

RECEIVED
JAN 10 1900

TIEN RADIOLEZINGEN EN HUN GEBRUIK IN DE KAMPEN. II.

Aan het slot van ons eerste artikel beloofden we, nog even terug te zullen komen op de inhoud van blz. 3 uit "Ik ben niks". Daar wordt gewezen op de uitspraak van enkele godsdienstigen; en wel op deze:

1. Er is maar één keuze: godsdienst of barbarij;
2. Niet godsdienstig zijn is een gevolg van een ontwikkelingsstoornis;
3. Mensen die niet aan godsdienst doen, zijn geen mensen.

Wij humanisten doen goed, deze uitspraken als voorbeelden paraat te houden. Wat betreft de punten 1 en 2, geef ik er de voorkeur aan rustig te vragen naar enig bewijs. Waar en hoe viel dit te constateren? En waren godsdienstoorlogen dan niet barbaars? Hoe waren ze dan? Elke stelling eist toch bewijs; met een praatje kan men niet volstaan. Zelfs een veronderstelling dwingt tot nader onderzoek. En men mag dus bij punt 2 verwachten, dat de geestesstoornis in de ontwikkelingsgang wordt aangeduid. Waar, wanneer en op welke leeftijd treedt die op? Kan men ook al precies de oorzaak aanwijzen? Is daarover in de literatuur, inzake de ontwikkelingsgeschiedenis van de mens, al iets te vinden?

(Tussen haakjes: over de ontwikkelingsfactoren en -mogelijkheden kunnen wij hier te eniger tijd misschien wel enkele opmerkingen plaatsen. Wij lazen daarnet ergens een aardig hoofdstukje over: de vorming van het opper-ik als basis van een humane gedragwijze. Welk hoofdstuk een wat andere geest ademt dan vervat is in de drie boven aangeduide stellingen!).

Punt 3: wij humanisten zouden dus geen mensen zijn.

Laten wij even onze gedachten gaan over, wat genoemd kan worden, "humaniseringskenmerken". Let wel, niet over kenmerken van het Humanisme. Aan iemand die ons zo gemakkelijk indeelt bij de "niet-mensen" mogen wij wel enkele vragen stellen omtrent de z.g.n. "humaniseringskenmerken". Zo b.v. deze: meent U, dat de humanist geen behoefte heeft aan cultuur; geen collectief gevoel bezit voor rechtvaardigheid jegens de mens, voor de ridderlijkheid, tolerantie, bescheidenheid, ideaalvorming en voor een goede ontwikkeling van het geestelijk ik?

Wil hij zich ten bate van de gemeenschap wel iets ontszeggen; is hij in staat en doet hij het ook, voor een idee, voor de mensheid te leven?

Het zijn zo maar een paar vragen omtrent kenmerken, die stellig iets - of veel - met "humanisering" te maken hebben en - bescheiden als we zijn - welke kenmerken bij de Humanist nog al in trek zijn.

Doch het is waar, onze gesprekken gaan in de regel niet zo ver. Toch is het wenselijk, dat wij zelf wat dieper graven en een aanval als boven met vragen onzerzijds kunnen tegemoettreden. Hier mogen wij eisen: wijs enige literatuur aan en geef een duidelijk beeld, dat de tegenstander zich maakt van het Humanisme.

Maar kijken we nog even naar het slot van de lezing. Wat kunnen wij er mee in ons praktisch werk? Het bruikbare is, naar ik meen, het volgende: wij staan voor raadselen; wat is de dood, wat is het leven? Hoe ontstaat dit. Waarom, waartoe dit leven en waartoe de dood. Wordt het leven, wordt ook de dood, wordt alles beheerst door een vooraf bepaalde "wil"? Door een heersende God, door de natuurwet, door de wet van oorzaak en gevolg, door een vooraf berekend, door ons niet gekend doel? Zijn wij medespelers of alleen maar marionetten aan een touwtje, of een beeld op een scherm, meer niet? Waarom en waardoor is alles wat is, zoals het is; en waarom is het niet anders dan het nu is?

Er zijn er, die menen op deze vragen een precies antwoord te kunnen geven. Wij kunnen dat niet en erkennen: wij weten het niet. De ander heeft als uitgangspunt zijn "weten", dat wij tussen haakjes plaatsen. Het niet-weten van een afdoend antwoord is ons uitgangspunt. Wij betwijfelen of er-voor-ons-ooit een afdoend antwoord op deze en nog vele andere vragen gegeven kan worden.

En toch - en dit is zo onze overtuiging - boren wij a.h.w. steeds verder door in het onbekende gebied, in het mysterie. Zowel in het leven-loze als in het levende. Dit is weer ons uitgangspunt. En hierin ligt voor ons een taak. Aan dit wordend, groeiend weten kunnen wij een inhoud geven, die bevrediging schenkt, dus vrede en geluk brengt en tevens inspireert tot verder gaan. Deze mens kan kennen, voelen, willen, streven en deze vermogens opvoeren naar hoger peil. Verdiepen, verinnigen, verbeteren dus. Hij weet dat dit mogelijk is. Bij het dier kan dit niet. Daar is dressuur mogelijk en dan binnen een bepaald raam. De mens kan aan zichzelf werken. Er is veel, zo niet alles, dat hem weerhoudt zichzelf enkel als marionet te zien; als een product, een machine-zonder-meer.

Zouden we dit onze mensen niet voor kunnen houden? In zelf gekozen woorden? En dus in eigen vorm, passend bij het ogenblik?

Ik meen van wel. Vooral als wij dit doen aan de hand van eenvoudige voorbeelden uit eigen omgeving.

Waarvan ik hier tot slot een paar geef.

Zou U het aandurven - of aankunnen - deze voorbeelden aan arbeiders, al zijn ze nog zo "nihilistisch", voor te leggen?

1. In een bos vind ik een jong ree; de moeder vlucht; zij zal terugkomen langs het spoor, dat zij achterlaat. Op dat spoor kan ik een strik plaatsen om het dier bij terugkomst te vangen. Zal ik het doen? Mannen, wat doen jullie? Waarom wel, waarom niet?

Kan ik uit enig antwoord een conclusie trekken omtrent de persoon die antwoordt?

2. Een vreeselijk "ruwe kerel" sjuwt stenen langs een ladder naar boven; haastig, ruw en met veel lawaai. Een kind speelt in zijn nabijheid. De man waarschuwt de moeder: neem het kind hier vandaan, het is gevaarlijk. Wat beweegt deze man daartoe? Het is niet zijn eigen kind. Moeten wij concluderen: "er is toch iets" in deze man, dat hem tot die waarschuwing aanzet? Wat kan dat zijn?

3. Een arbeider, een drankorgel, bleef een zondag alleen in het kamp achter. Lag die middag buiten, alleen, in de zon; heldere lucht, Vogels om hem en in de verte op een uur afstand de kroeg, zo vertelde hij. En, voegde hij er aan toe; toen voelde ik me eenzaam en gelukkig.

Wat zou deze man bewogen kunnen hebben? Is er toch iets in deze man waarop wij kunnen aansluiten? Wat is dat en hoe doen wij dat?

Neem deze voorbeelden ter overdenking. Wij zullen ze nog wel een paar maal nodig hebben.

Raadsman D. Dijkstra.

-0-

UIT DE BELEVENISSEN VAN EEN RAADSMAN.

... koudste nacht sedert 1942;
vliegveld Volkel noteert 26
graden onder nul.
(weerbericht)

GODINSBESEF.-

Koud, kouder, koudst...!

Dit 's maar een overtreffende poging vanuit bevrozen menselijk uitdrukingsvermogen te duiden hoe het was.

Een samenkomst van raadslieden in een door de vorst gebarsten en verlaten plek in Noord-Holland. De familie Doorsnee heeft allang het veld geruimd voor melding van record-temperaturen. Eenzaam ligt de wereld onder het koude licht van de maansikkel, en door het witte duister rijdt onze wagen met ijsafzetting op de ruiten ondanks de verwarming. De deelnemer uit de kaasstad verklaart het, na onze vertraagde aankomst aldaar, voor onzinnig om verder te glijden naar het 20 km verder gelegen punt van samenkomst in de steppe. Het redelijk argument om dit toch te doen weet ik niet meer, en 20 km méér is geen apart thema in een dwaze onderneming.

De kans tot lijfsbehoud dient zich nog éénmaal aan als de weg in de sneeuwwoestijn zich splitst bij een klooster. Een Russisch decorum. Maar er is geen keus wanneer de kloosterpoort gesloten zou blijven, en de angst het gehuil van hongerige wolven zou oproepen; dus doorrijden! Naar een warme huiskamer hè? Nee, naar een garage omdat anders de rijdende ijskast vorstelijk zou overlijden in de sterrennacht. We willen wolf, geit en kool sparen, en wandelen vanaf de garage door het witte onbekende naar de kolchoz van vader-tje Peetoomskowitch.

Wandelen?! Een wankelen wordt het van koud beklede beenderen, en in de ziel een wild verlangen naar een zijweg om te drossen en uit te huilen in een wegsnellende bus naar de bewoonde wereld. 't Wordt een strompelen naar de vrijheid langs een auto-kerkhof met luguber besneeuwde skeletten van eertijds elegante carrosserieën, en een wit glanzend statig smeedijzeren hek onder een bleke gaslamp als kerstdecor voor "De twee Wezen", laatste bedrijf. Hand in hand zakken we af door een sneeuwtunnel langs een dijk en knikken de vrijplaats binnen, de poolnacht wisselende voor het vuur van een gloeiende salamander-godin.

"Je brule tout l'hiver, sans m'éteindre" zegt de Godin met vurig gebaar, "gedraag je als mensen, en kom bij me zitten".

We leggen onze achilles-pezen als een koud-vlees offer aan hare voeten en geloven, wéten dat er een Godin bestaat. Het vuur van haar innerlijk heeft ons bestaan gered. Nooit waren we anders in staat geweest te verduren wat nog komen ging. Verwijt ons niet dat er geen gewag wordt gemaakt van deze conferentie. Deze materie is gesneden koek gezien in het licht der eeuwige sneeuw die de wereld dekte rond onze Godin.

Het begrip "tijd" mag een fictie zijn, maar onze Alkmaarder zàt er maar mee en vond het nodig, waar wij bleven overnachten, terug te keren per bus. Een laatste vervoermiddel dat zich reeds tijdens onze conferentie bezig was los te maken uit de contreien van het Friese gewest voor een roekeloze Nova-Zembla-tocht over de afsluitdijk.

Uit plicht, (en geen grijn méér) hebben we hem weggebracht, stil smekende hem spoedig te mogen lozen. Anders wéér die auto uit de garage, wéér langs dat klooster, dàt zou teveel zijn. De laatste ijs-bus, twintig minuten hebben we getuurd naar z'n koplichten, hollende op-en-neer onder de twinkellende Orion; de maan had er genoeg van. Bedekt met rijp en vervuld van hitsende gedachten: "laat 'm asjeblijft gauw verdwijnen, bus òf auto, godin òf klooster....."

Nooit is iemand met meer gretigheid in de armen van een conductrice geduwd, en de laatste sporen van onze terugtocht naar de Godin staan zeker nog dagen lang als stille getuigen gebeiteld in de maagdelijke sneeuw van 't Hollandse landschap.-

d'See-Uyl.

DE LEVENSKLIJK EN LEVENSHOUDING VAN DE BRITSE ARBEIDER.

Aan dit onderwerp heeft Prof. Ferdinand Zweig een hoofdstuk gewijd in zijn boek: "The British Worker", (De Britse Arbeider). 1)

Het boek is een sociologische en psychologische studie over de Britse arbeider in al zijn levensverhoudingen, in zijn gezin, zijn werk, zijn vrije tijd, enz.

Hoewel het hele boek zeer belangwekkend is, zal het onze raadslieden voor de arbeiderskampen in het bijzonder interesseren tot welke resultaten Zweig kwam bij zijn onderzoek naar hoe de arbeider aan de overzijde van de Noordzee in het algemeen in en tegenover het leven staat. Wij willen trachten van het hoofdstuk dat daarover gaat de inhoud hier weer te geven. Er dringen zich dan vergelijkingen op met onze arbeiders zoals wij ze in de kampen ontmoeten. Waar we zulke vergelijkingen trekken zullen we een wat ruimere marge van de kantlijn nemen, opdat duidelijk blijkt, waar we het over onze arbeiders hebben en waar we Zweig's bevindingen met de Britse arbeiders vermelden.

Methode van onderzoek.

Zweig heeft een geheel eigen methode van onderzoek gevolgd. Hij heeft nl. niet de gebruikelijke methode van enquêtes met vooraf vastgestelde vragen en statistische verwerkingen van de antwoorden daarop, gevolgd, maar is een andere weg gegaan. Hij heeft zich onder de arbeiders begeven en heeft met hen gesproken en hen waargenomen. Zijn indrukken heeft hij in zijn boek samengevat. Hij vond vanzelfsprekend onder de arbeiders een scala van meningen en inzichten variërend van extreem realisme tot extreem idealisme, maar hij kon toch ook een min of meer algemene opinie over de dingen vaststellen, die zich naar zijn mening vooral kristalliseert in vaste uitdrukkingen, die telkens weer in de gesprekken opduiken.

De Britse arbeider spreekt veel in parabelen. Als hij over abstracte zaken spreekt grijpt hij naar concrete beelden en hij drukt zich veelvuldig in spreekwoorden en gezegden uit. Voor elke gelegenheid heeft hij een spreekwoord bij de hand. Een Schotse arbeider die herhaaldelijk van betrekking veranderde verdedigde zijn gedrag met: "Bijen die honing verzamelen blijven niet bij de korf." De politici karakteriseerde men met: "Ieder voor zich en God voor ons allen", en de politiek met "een vuile zaak". Een arbeider die het niet met zijn baas kon vinden noemde deze "een kleine Hitler". Sprekende over hoogdravende idealisten zei een man: "Beter één vogel in de hand dan tien in de lucht", enz.

Dit spreken in spreekwoorden en gezegden is, dunkt ons, voor de Nederlandse arbeider minder karakteristiek, al bedient hij er zich ook van. In het oosten van ons land is het ons wel opgevallen dat men het veelvuldig doet.

Voor een juiste interpretatie van de uitingen der arbeiders onderscheidt Zweig vier categorieën van verschillend belang.

In de eerste plaats kunnen de meningen zuiver conventioneel zijn. Ze zijn dan ontleend aan het algemene cultuurpatroon, de krant enz.

Andere inzichten stammen echter meer uit de persoonlijke levenservaring en zijn van daaruit veralgemeend. Men moet er daarbij echter op bedacht zijn, dat zulke meningen soms meer zeggen omtrent de man die ze uitspreekt, dan dat ze algemene betekenis zouden hebben.

1) Pelican Book 1952

Zo kan men een egocentrisch type over zijn mede-arbeiders horen zeggen: "Ik geef geen cent voor die kerels. Ze denken alleen maar aan zichzelf."

Er is een derde categorie van meningen en inzichten die door ernstig denken over het leven op de basis van de eigen levenservaring zijn verworven.

En tenslotte zijn er de geheel onpersoonlijke ideeën opgedaan uit boeken, op lezingen en van de radio. Zij benaderen de kijk van de intellectuelen op de dingen. /meer

De vier wijzen van denken komen in een en dezelfde persoon naast elkaar voor.

Het meest waardevolle zijn de persoonlijke ideeën en dan in het bijzonder die welke uit de eigen levenservaring stammen. Ook de algemene en meer conventionele meningen zijn echter van belang. Zij geven de invloed van school en werkplaats enz., weer.

Het algemene ontwikkelingspeil.

Het ontwikkelings- en intelligentiepeil onder de arbeiders is helemaal niet, zoals men veelal denkt, ten naaste bij gelijk. Er zijn integendeel zeer grote verschillen, veel groter dan men uit het min of meer gelijke onderwijs (in de regel tot 14 à 15 jaar) zou verwachten.

Deze grote verschillen merken we ook bij onze arbeiders in de kampen op.

Zweig maakt in dit opzicht een onderscheiding in drie groepen.

De onderste laag omvat de heel- en half analfabeten en de zwak begaafden. Zij vormen 20 tot 25% van het totaal. De mensen uit deze groep oefenen hun hersenen nooit. Zij denken slechts over de dagelijkse kleine dingen en kunnen zich niet concentreren op een of ander probleem. (De onderscheiding is niet absoluut. Er zijn ook half-analfabeten, in het bijzonder onder de ouderen, met een hoge intelligentie en veel eigen levensinzicht. Er zijn ook mensen die goed onderwijs hebben genoten, maar wier belangstelling niet verder reikt dan tot voetbal en paarderen).

Aan het andere uiterste vinden we de bovenste laag, die zichzelf heeft geschoold in het denken en zich door eigen studie veel kennis en inzicht heeft eigen gemaakt. Uit deze groep betreft o.a. de vakbeweging zijn functionarissen. De groep omvat opnieuw 20 à 25% van de arbeiders.

Daar tussenin ligt naar het getal grootste groep van arbeiders met een gemiddeld ontwikkelings- en intelligentiepeil. Naar Zweig's bevindingen ligt dit gemiddelde ontwikkelings- en intelligentiepeil verblijdend hoog.

Het volgend gesprek geeft er een volgens Zweig representatief voorbeeld van.

Een gesprek tussen twee Britse arbeiders.

Het is een gesprek tussen twee Schotten die werkzaam zijn in de keuken van een Londens hotel. Ze zijn beiden ongeveer 28 jaar. Zweig begon het gesprek met een vraag, maar daarna luisterde hij slechts toe of maakte hoogstens een opmerking om het gesprek gaande te houden als het verflauwde. 1)

- 1) Het gesprek is voor ons vertaald door de Heer J.B. Polak, secr. van de gemeenschap Deventer van het H.V.

Het gesprek tussen Thomas en Peter luidde als volgt:

- Th. Er is een Opperwezen, dat kan niet anders. Het geeft niet hoe je hem noemt, Jehovah of Christus, Boeddha of Mohammed. Het denkbeeld van een God, de behoefte God te zoeken is in je binnenste. Dat heeft zelfs iedere wilde.
- P. Ik geloof, dat als men een kind naar een onbewoond eiland brengt zonder het godsdienst te leren, het geen godsdienst zal hebben.
- Th. En daar heb je het nu precies bij het verkeerde eind. Geloof is een soort instinct, en iedereen heeft dat tot op zekere hoogte en in verschillende vormen. Het is precies zo met je geweten, het wordt je gegeven. Zelfs de slechtste mens heeft een geweten, hij kent het verschil tussen goed en kwaad.
- P. Ik geloof, dat het geweten het product is van sociale omstandigheden. De maatschappij roept het te voorschijn door oefening.
- Th. Wel in kleinigheden, maar niet waar het om de fundamentele dingen van het leven gaat. Ik geloof, dat er iets in ons binnenste is, dat ons leert het verschil te zien tussen goed en kwaad.
- P. Dat hangt helemaal van het milieu af. Kinderen van slechte ouders krijgen dezelfde slechte gewoonten als hun ouders doordat ze in de goot leven. Een goede opvoeding in de jaren dat het kind in zijn jeugd gevormd wordt is bevorderlijk voor een beter karakter.
- Th. Maar er kunnen twee verschillende karakters uit hetzelfde gezin afkomstig zijn.
- P. Dat komt omdat ze verschillend gezelschap en verschillende vrienden hebben gehad. Gezelschap vormt iemands karakter. Het is puur toeval met wie je omgaat. Dat ligt helemaal aan de omstandigheden.
- Th. Ik ontken helemaal niet de kracht van de omgeving, maar voor mij is het innerlijk van een mens belangrijker en of hij dat licht gehoor geeft of niet. Zie je, ik geloof niet in kerken, maar in gehoorzaamheid aan je geweten. Voor mij is iedereen die gehoorzaam is aan zijn geweten, religieus, of hij nu in God gelooft of niet.
- P. Voor mij is godsdienst, als je het nou precies wilt weten, eenvoudig goedheid. Het symbool van de goedheid in de mens wordt God genoemd. Zie je niet in dat God en Goedheid eigenlijk dezelfde woorden zijn. Ik geloof niet in een Opperwezen, omdat hij niet zou willen dat wij pijn en folteringen lijden.
- Th. Men moet hier lijden opdat ons geloof op de proef gesteld wordt en opdat het allerbeste uit ons gehaald wordt, net zoals men goud zuivert.
- P. Ik heb mijn godsdienst verloren omdat ik ben grootgebracht op een Katholieke school en gezien heb, dat mensen die voorgaven erg godsdienstig te zijn, dikwijls schelmen en schurken waren. En ik betwijfel of de godsdienst goede mensen tevoorschijn roept.
- Th. Maar je mag de godsdienst niet afmeten naar de huichelaars. Ik ben het met je eens dat er op godsdienstig gebied heel wat gehuicheld wordt, en dat veel vooroordeel en onwetendheid er uit voortspruit, maar men moet de godsdienst beoordelen naar zijn beste volgelingen, naar de heiligen en profeten, die bereid waren te sterven voor hun geloof. Jij zou niet bereid zijn voor iets te sterven.
- P. Neen, maar dat komt omdat ik in niets geloof. Toen ik voor een Rechtbank moest verschijnen moest ik de eed afleggen op de bijbel,

maar ik zei tegen de rechter dat ik dat niet wou, omdat ik niet in God geloofde. Toen vroeg hij me waarop ik dan wel de eed wilde afleggen. Eerst zei ik dat ik dat niet wist. Daarna zei ik dat ik een eed kon afleggen bij het leven van mijn vader, of mijn moeder, of iemand anders die me dierbaar was. Toen ontsloegen ze me van de verplichting bij de bijbel te zweren en lieten me de eed afleggen zonder iets.

Th. Zie je, je gelooft nergens in en dat is mis met je. Je zou gelukkiger zijn, als je wel ergens in geloofde. Ik ben van mening dat de mens het geloof nodig heeft, hij moet ergens in geloven.

P. Er zijn uitvinders geweest die in hun uitvindingen geloofden en bereid waren er voor te lijden. Zou je hen niet als gelovig beschouwen? Voor mij zijn mensen, die iets voor de mensheid tot stand gebracht hebben en die daarvoor zwaar hebben moeten lijden, de ware gelovigen, en ik geef aan hen de voorkeur boven de kerkgangers en dominéés, die veel drukte maken van iets waar ze niets van af weten.

De belangstelling van de Britse arbeider voor levensvragen.

Zweig begint het hoofdstuk uit zijn boek dat hier onze aandacht heeft, met een alinea, die opnieuw wijst op een hoog ontwikkelings-, intelligentie- en belangstellingsniveau van de Britse arbeider. Hij schrijft dat de arbeiders graag en veel met elkaar praten over allerlei levensvragen. Als voorbeeld van de onderwerpen die dikwijls door de arbeiders besproken worden noemt hij vraagpunten als: Heeft het leven een doel, en wat is dat doel? Hebben wij ons eigen lot in handen of zijn wij voorbestemd een bepaalde weg te gaan? Bestaat er een sleutel tot persoonlijk geluk? Wat is de beste weg om het leven te verbeteren, en het bij ons verscheiden beter achter te laten dan we het vonden? Is de mens van nature goed of slecht, en in hoeverre hebben de omstandigheden invloed op 's mensen gedrag?

Het gesprek tussen Thomas en Peter en deze opsomming van levensvragen die door de Britse arbeiders veelvuldig besproken worden, geeft ons weer aanleiding tot een vergelijking met de Nederlandse arbeider.

Dan moeten we in de eerste plaats vaststellen, dat onze ervaringen met de kamparbeiders niet maatgevend behoeven te zijn voor "de" Nederlandse arbeider. Met name kan niet elke raadsman zijn arbeidersgroep representatief stellen voor een denkbaar gemiddelde. In de huidige tijd van grote werkgelegenheid hebben verscheidene A.W.kampen een abnormaal hoog percentage uit de eerste (onderste)laag, die Zweig onderscheidde. Er zijn vrij veel mentaal voor de arbeid in het normale bedrijfsleven ongeschikten en ook vrij wat mensen met een zwakke intelligentie onder. Men heeft er zelfs een term voor. Het zijn de "moeilijk plaatsbaren", of "hardheidsgevallen". Aan de andere kant vindt men toch ook in de A.W.kampen mensen die we zonder meer in de bovenste groep van Zweig zouden kunnen plaatsen. Hun leeftijd, of het feit dat er ondanks grote werkgelegenheid in het algemeen nog overschotgebieden met grote werkloosheid zijn, doet hen aangewezen zijn op de kampen. Ook de seizoensarbeiders die 's winters in de kampen verblijven, vertegenwoordigen geen speciale laag uit de arbeidersbevolking in ander opzicht dan dat zij voornamelijk landarbeiders zijn. In andere kampen heeft de raadsman weer overwegend met geschoolde arbeiders te doen, zoals momenteel in verscheidene kampen op

Schouwen-Duiveland waarin hoofdzakelijk bouwvakarbeiders gehuisvest zijn. Er is dus toch wel diversiteit onder de arbeiders met welke wij tot dusverre gewerkt hebben.

Zonder daarmee een uitspraak over de Nederlandse arbeider in het algemeen te doen, geloven we dat het beeld dat Zweig van de Britse arbeider tekent, voor de Nederlandse arbeider in de kampen niet geldt. Ook niet voor de geschoolde vakarbeiders in de kampen. Een gesprek als dat tussen Thomas en Peter is niet representatief voor onze gemiddelde arbeider. Levensvragen als welke Zweig opsomt zijn niet regelmatig onderwerp van gesprek tussen de arbeiders. Wel is onze ervaring dat voor deze levensvragen belangstelling kan worden gewekt en dat dan dikwijls een stuk levenswijsheid en zelfverworven visie naar voren komt. Zonder de prikkel van de raadsman, die het gesprek als het ware uitlokt, geloven we niet dat onze kamparbeiders in hun onderlinge gesprekken veel over de levensvragen filosoferen. Het gesprek daarover los te krijgen is zelfs integendeel een der moeilijkste opgaven van de raadsman, hoewel we hebben kunnen waarnemen, dat dit onder geschoolde arbeiders en grote stadsarbeiders gemakkelijker gelukt dan onder ongeschoolden en plattelandarbeiders.

Dat de door Zweig genoemde levensvragen zijn: "some of the topics often discussed by working man" (enige van de onderwerpen die dikwijls door de arbeiders besproken worden) kan men van onze arbeiders niet zeggen. Nog eens, dat wil niet zeggen, dat wij bij hen niet een stuk levenswijsheid en levensvisie ontdekken, die in de eigen levenservaring wortelt en van daaruit veralgemeend is; maar het wil wel zeggen, dat zij zich in hun gesprekken weinig of niet met de door Zweig genoemde vragen bezighouden. Karakteristiek is veel meer, dat de arbeiders van eenzelfde kamer niet eens elkaars geloofs- of levensovertuiging kennen. We horen het zo dikwijls zeggen: "Over geloof praten we nooit".

Of hier verschil in volksaard in het spel is, ofwel dat Zweig zijn waarnemingen hier te optimistisch interpreteert, onttrekt zich aan onze beoordeling. Wel willen we erop wijzen dat het gesprek tussen Thomas en Peter ook niet vanzelf begonnen is, maar dat Zweig het met een vraag heeft uitgelokt en dat hij zelf schrijft, dat hij het hier en daar met een enkele opmerking moest gaande houden. Precies zo zijn al zijn andere gesprekken met de arbeiders door zijn bewuste intreden gestimuleerd. Daarmee kwam Zweig in eenzelfde positie als onze raadslieden te staan. Hij brak het gesprek open en kon daardoor waarnemen, hoe de arbeiders over het leven denken. Dit impliceert echter nog niet, dat er door de arbeiders onderling veel over de levensvragen gesproken wordt, zoals Zweig in de eerste alinea van zijn hoofdstuk zegt, zonder dit overigens nader te staven. We blijven op dit punt dus toch wel in het onzekere en kunnen niet tot een beslist verschil tussen de Britse en onze (kamp) arbeiders concluderen.

In een vervolgartikel vertellen we meer over de resultaten van Zweig's onderzoek.

LIJST VAN GEESTELIJKE RAADSLIEDEN VOOR DE ARBEIDERSKAMPEN.

(per 1-1-1956)

<u>Naam</u>	<u>Straat</u>	<u>Plaats</u>	<u>Telefoon</u>
F.A. Alblas	Cronjéstraat 2	Warffum	
Dr.A.J. Berman	Roostenlaan 46	Eindhoven	4031
Drs. J. Bos	Patrijsstraat 58	Nijmegen	21244(kantoor)
J. Doets	Mauvestraat 64	Arnhem	27604
D. Dijkstra	"Sinnewente"	Beetsterzwaag	206
D. Hack	Prov.weg B-129 a	Renesse	124
C.J.v.d. Hulle	Steiltjesstraat 8	Zierikzee	770
D. van Loon	Wilhelminastraat 88	Goes	2218
H.A. Olink	Malvastraat 11	Arnhem	30584 25041(kantoor)
N. Peetoom	Westfriesedijk 50	Winkel N.H.	K-2244-245
J. Post	Streeksterweg 65	Usquert	
E. de Priester	Calandstraat 16	Vlissingen	2015(kantoor)
A.J. Schermer	Leliënlaan 2-a	Vlissingen	2752(kantoor)
C.H. Schonk	Bouwerstraat 14	Deventer	5331
J. Sieders	Mr.P.J.Troelstralaan 23	Assen	2610(kantoor)
J.J. Smid	Scheldekade 12	Terneuzen	2329
Dr.Ir. B. Verhoeven	Waterkant 83	Ens N.O.P. Kampen	20 506(kantoor)
P.W.v.d. Vliet	Nwe Boogerdstraat 41	Zierikzee Amsterdam	122596
J. de Vries	Gentsestraat 3	Hulst	62
Tj. de Vries	Nachtegaalstraat 37	Terneuzen Heerenveen	2621(kantoor)
G.H. de Vroome	Rippingstraat 14	Alkmaar	5084
D. Wassenaar	Gasthuislaan 85	Steenwijk	
J.A.v.d. Wulp	Arnaudinapl. 45	Geldrop Eindhoven	62062 61198(kantoor)

ONZE BEELDENGALERIJ.

Wat betekent de mens?

In een gesprek zegt een der aanwezigen dat de mens niets is zonder geloof in iemand die zijn leven beschermt. Zonder dit weten kan de mens niet bestaan, is het leven een verschrikking en betekent de dood die ieder te wachten staat een verlamdend vooruitzicht. Deze veilige en zekere geborgenheid verplicht ons onze medemenssen hiervan te overtuigen voordat zij verloren zijn.

Een ander meent dat deze wereld bewijst dat er niemand is die de mens beschermt. Dat ieder z'n eigen boontjes moet doppen. Er is geen mens die voor mij zorgt, en aan anderen heb ik geen boodschap. Zelf heb ik niet om het leven gevraagd en wat de dood betreft, daar moet je niet zoveel aan denken. Zolang je leeft, leef je immers!

In Amerika zit Chesmann. In de dodencel. En hij vecht voor zijn leven. Met de dood in het vooruitzicht is hij in staat de krachten op te brengen die spreken tot het wereldgeweten, tot ver buiten de eigen grenzen, en zijn boeken geschreven in gevangenschap getuigen in vele talen van de kracht zijner overtuiging. Chesmann is geen bijzonder mens, maar gewoon zoals ieder onzer. Maar in plaats van zich over te geven aan angst voor de dood, en deze in gelatenheid af te wachten, ontdekt hij tot welke mogelijkheden hij als mens in staat is. Geïsoleerd van de buitenwereld, is hij een duidelijk voorbeeld hoe innerlijke zekerheid hem dwingt zich rekenschap te geven van zijn situatie. Er ontplooit zich in hem een aanleg die hij tevoren niet kende.

Zeker, er is in hem een geloof, maar de bron hiervan projecteert hij niet buiten het eigen wezen als iets waaraan hij als nietig mens ondergeschikt is. Zelf is hij een bundeling van geestelijke vitaliteit. Schijnbaar ongerijmd kan het zijn dat het leven hem nimmer boeiender en zinvoller is gebleken dan in de huidige situatie.

Wat de eerste mening betreft: twijfel aan menselijke vermogens, waardoor een autoritair ideaalbeeld wordt geschapen als absolute waarheid.

En de tweede mening: miskenning van het levensproces waardoor de persoonlijke verantwoordelijkheid wordt ontweken.

PSYCHOCURIËNTIE.

Van verschillende zijden werd aan de redactie van "De Puntjes op de I" de vraag gesteld naar een helder, duidelijk standpunt ten aanzien van psycho-curiëntie, of althans een artikel, waarin op begrijpelijke wijze deze materie zou kunnen worden toegelicht.

De redactie heeft enige deskundigen aangezocht; in afwachting van hun bijdrage volgen hier een tweetal besprekingen over het boekje van Dr. Jac. van Essen - Psycho-curiëntie, uitgave Erven F. Bohn N.V. te Haarlem 1953.

Tijdschrift voor Soc. Geneeskunde 26-2-1954 pag. 60

"In een andere rubriek (T.v.S.11.7.52 pag. 309) werdeens de vraag gesteld, wat psycho-curiëntie zou zijn. De aanleiding daartoe was een wat "vreemd" aandoende plaatselijke aankondiging. Maar nu "weten" we het, dank zij het hier aangekondigde boekje: Het is een nieuwe, zelfstandige, zich "zielzorgelijk" noemende richting in de moderne praktijk-psychologie, bestemd voor normale mensen in abnormale omstandigheden. Aldus de schrijver in het voorwoord, waarin nog veel meer "verhelderende" toelichting tot de curiëntieve gedachte voorkomt: "Wetenschappelijke strekking heeft dit alles geenszins, het vereist slechts hier en daar even enige psychologische vakkennis". He-laas lezen we in het voorwoord ook nog, dat dit boekje en het Beschrijvend en Verklarend Woordenboek der Psychologie van dezelfde auteur enigszins bij elkaar horen. Voor welk dezer uitgaven pleit dat nu eigenlijk?

De schrijver zegt van zichzelf, dat hij een niet-medische psycholoog is met een rijke klinisch-patho-psychologische ervaring, doch met volstrekt ongelooft in de mogelijkheid van niet-medische psycho-therapie of psycho-analyse.

Dat is alvast belangrijk.

De psycho-curiëntie is nog geheel en al in haar pioniersstadium (pag.134), toch zijn er al rond 50 curiëntief gelicentieerde mannen en vrouwen, die als curiëntist de wereld zijn ingetrokken (pag.133), na met goed gevolg de Vrije Studie Psycho-curiëntie te hebben gedaan per lesbrieven (zie enige afgedrukte specima).

Een psycho-curiëntist is een psychologisch-zielzorgelijk vertegenwoordiger der Stichting voor Neo-religie in het openbare leven, die tot deze Stichting in een hiërarchische verhouding staat volgens een in het boekje opgenomen Practijk Code en in het bezit is van een Titelacte, die hem de bevoegdheid geeft de titel Psychocuriëntief Licent (P.C.L.) te voeren.

De auteur tracht de stelling te poneren, dat zo'n P.C.L.-er (wel op heel andere manier dan een arts of advocaat) met deze beroeps- of bezigheidsaanduiding door de Nederlandse wet wordt beschermd. Bij ons rijzen evenwel twee vragen, nl. of dit juridisch waar is en of het Nederlandse volk op deze wijze óók beschermd wordt.

Zelfs is het mogelijk de Koreaanse onderhandelingen met de dubbele "Drielat" (een psycho-curiëntief instrument) in een soort runenschrift te analyseren en in haar verloop te beschrijven volgens de methode der physiognomische expressie (sic!). Ook is er nog de "Schuifklos". In het Woordenboek (zie boven) is een en ander verklaard. Het gehele werkje ademt een geest, die we, reeds vroeger en ook nu nog, niet kunnen appreciëren. De stichting voor Neo-religie werd vlak na de oorlog opgericht ter vervanging van een, die in 1941 door de bezetter was verboden. Aan dit feit en aan de

verkrijging van de rechtspersoonlijkheid onder uitdrukkelijke goedkeuring van het Militair Gezag in 1945 (pag.330) kleeft de schijn van een te nadrukkelijke vermelding, welke daardoor te weinig psychocuriënte inhoud zou krijgen.

Of het aan het Ned. Instituut van Praktizerende Psychologen (N.I.P.P.) welgevallig is, dat de P.C.L-ers zich in gedachten gaarne rondom het N.I.P.P. scharen (pag.125) meen ik te moeten betwijfelen. Er is méér twijfel gewekt, dan werd geuit in het T.v.S.G. 1952 pag. 309, waarheen we nog even verwijzen voor hen, die óók twijfelen blijven. Aan een uitgave van een verklarend en uitleggend boek over een nieuwe praktijk-psychologie zou men zeker hogere eisen van duidelijkheid mogen stellen, dan hier wordt geboden.

N.

-o.

Maandblad voor Geestelijke Volksgezondheid oct. 1954 pag. 389.

Het verzoek van de redactie om het boek van dr. v.Essen te bespreken, heeft mij voor een moeilijke taak gesteld. Ik ken dr. van Essen niet persoonlijk, doch uit betrouwbare inlichtingen is mij gebleken dat hij een idealistisch mens is met zeer goede bedoelingen ten aanzien van degenen, die hij met zijn methoden, die hij Psycho-curiëntie noemt, wil helpen. Daarnaast ken ik zijn Woordenboek der Psychologie, een werk, dat met grote zorg en zeer verantwoord door hem is samengesteld.

Het boekje nu, dat ter bespreking ligt, is wellicht ook met zorg, samengesteld, maar het mist helaas de evenwichtigheid, en het uit één stuk gegoten zijn, dat goed wetenschappelijk werk kenmerkt. Het brengt een "nieuwe richting in de praktijk-psychologie", doch wanneer men zich afvraagt, van welk karakter deze nieuwe richting is, dan wordt een begripsbepaling voorshands door de schrijver gefrustreerd, doordat hij eigenlijk alle relatie met bestaande vakken ontkent en met name afwijst, dat de psycho-curiëntie een medische, psychologische, theologische of sociale methode zou zijn. Voor zover ik het begrip, is het wel degelijk een vorm van zielszorg, doch van welke aard deze zielszorg is, valt uit het geschrift, dat op dit punt weinig helder is, niet op te maken. Er is een voortdurend spelen met woorden, dat de poging van de recensent om via de woorden tot de daarachter liggende, vermoedelijk zeer goed bedoelde, begrippen door te dringen, voortdurend verhindert. Er is daarbij een gemaniëreerd woordgebruik, dat de verdenking wekt, dat de schrijver zich - helaas niet altijd op gronden die sterk genoeg zijn - wil distanciëren van hetgeen algemeen aanvaard, gebruikelijk en hanteerbaar is gebleken. Er is een voortdurende en tot enige wrevel stemmende gewichtigdoenerij in een grote mate van dilletantisme en merkwaardige tweeslachtigheid, die zich op allerlei gebieden uit. Naast een zeer bescheiden en deemoedig standpunt zijn er bepaald aanmatigende uitspraken (b.v. pag.110 "Curiëntietesting is zomin intelligentiëmeting als karakterbepaling. Het gaat hier om niets minder dan een terugvinden tot de zielsmystiek van ons wezen").

Tegenover een poging tot wetenschappelijk proberen te denken staat een de facto schijnwetenschappelijk resultaat in dien zin, dat de schrijver de grondwet voor wetenschappelijk werk, namelijk zoeken naar de waarheid, vervangt door een systeem, waarin hij "zijn" waarheid eenvoudig voor ons neerzet. Er is in zijn vergelijking van de in de eeuwen gegroeide takken van wetenschap

met de leer, die hij wil propageren, een opvallend gebrek aan zin voor verhoudingen. Bij een erkennen van de goede dingen, die, om een voorbeeld te noemen, psycho-analyse, social casework, zielszorg enz., gebracht hebben, komt de schrijver steeds tot een zich duidelijk distanciëren van deze gebieden, waarbij hij schrijft vanuit de houding van iemand, die het beter weet.

Dit alles neer te schrijven wordt mij moeilijk gemaakt, doordat de schrijver, na een uitspraak als "de curiëntist is de psychologische zielszorger van deze tijd" (pag.108), een zeer weerbare, bijna trotse en zelfverzekerde uitspraak, op pagina 136 schrijft:, dat de psycho-curiëntie zwak van natuur is en "vanuit haar even diepe als weerloze ernst" slechts met zachtheid kan antwoorden op de kracht, die uit de strijd der meningen tegen haar aangewend zou kunnen worden. Terwijl men uit het gehele boekje een verwijt lijkt te kunnen putten tegen degenen, die niet als de psycho-curiënten de ware zielszorgers van deze tijd zijn, stelt de schrijver (pag. 68), dat de psycho-curiëntie geen verwijt kent. En zo zijn van bladzijde tot bladzijde innerlijke tegenspraken, weinig serieuze of wetenschappelijk gefundeerde uitspraken enz. te noteren.

Ongetwijfeld kan men uit het boekje ook iets proeven van menselijkheid (op pag.136 excuseert de schrijver zich hier helaas voor in de wat gekunsteld aandoende aanhaling van Tagore's "Forgive me my Love!") en een pogen door een grote mate van synthetische benadering iets voor de medemens te betekenen, doch het geheel heeft zoiets onwetenschappelijks, dilletantistisch, onevenwichtigs en quasi-belangrijks gekregen, dat men zich toch steeds afwendt.

Ik geloof niet, dat het zin heeft dit boekje aan de werkers op het gebied van de geestelijke volksgezondheid in ons land aan te bevelen. Er is andere en betere lectuur, die deze werkers kan helpen de doelstellingen te vervolgen, die ook dr.van Essen nastreeft.

Prof.dr.mr.P.A.H. Baan.

=====